

“ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ”

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ..

Քրիստոնեական դաւանանքին այլապէս բնութեամբեր պատահաւ եղաւ եկեղեցիներու բաժանեալ դաւանաւորութեան: «Տիեզերական» կոչուած ժողովներ հազիւ կրցան աղղափառ եւ մէկ դաւանանքի բուկարներ պահել մինչեւ երդ. դար: Քաղկեդոնի ժողովը առաջին հարուածը տուաւ դաւանանքի ու հաստատման միտքներուն. եւ Փոս պատրիարքի ասեմ (867) նպն եւ Լատին եկեղեցիներու բաժանումը՝ ջախջախեց «Միութեան» գաղափարը. իսկ ժ2րդ. դարուն Բողոքականութեան կազմակերպութիւնն ու ծաւալումը բոլորովն ջնջեց այդ գաղափարը, եւ ամէն եկեղեցի տաքացած իր այլաձեւած պատկերին էսեւ, ինքնապատշաճութեան մէջ գաւ իր գոյութեան իրաւունքը:

Բայց նիմայ տառապնորձ տարբեր կը մտածեն: Քրիստոնեական «եկեղեցւոյ միութեան» հնարաւորութիւնը կը ջախջախեն եւ այդ նպատակով կը կազմակերպուին, պատշաճական ձեւաւորներ կ'ընեն, կը գործեն, կ'աշխատին համազօր այլազան եկեղեցիները որ չնայելն տնկալի տխուր դէպքերուն վրայ, այլ ձեռք ձեռքի տաւոր՝ հասկնան զիրար, եւ իրեն Քրիստոնեական մէկ հակա կազմէն Աւետարանի ներքին եւ արտաքին բնութիւններուն դէմ:

Անկիրան-Ամերիկեան եկեղեցիներ տողէն մէկ հաւաք. մէկ կարգ համադրանով՝ դէպի Քրիստոնեական միութեան համայն էլած են. իսկ Ամերիկայի մէջ երեսունէն ասելի բողոքական եկեղեցիներ պահպանուելու մը կ'ընեն են, միութեան գաղափարն ու հաստատման մտայնութիւնը համար այլապատշաճ եւ զանազան եկեղեցիներու միջեւ:

Եկեղեցիներու միութեան գաղափարը ծագում առած է սոս' պատմական իրողութենէն թէ խառնակութիւն եկեղեցի առանձինքն չկար է ուրչալի ալ բազմաժողովուրդ եղած ըլլայ, թէ հակաքրիստոնեական, նոյն իսկ անբարոյական սկզբունք մըն է եկեղեցիներու համար իրարու ժողովուրդը որոյ, բռնիքով թէ իմ եկեղեցիս աղէկ է, իսկ Բաղիւնը՝ դեռ. թէ եւ ուղղափառ. եւ եւ դա չարափառ եւ: Եւ իբրեւ, ամէնէն սոսկայի մտայնութիւն մըն է ասիկա, ծնունդ մալեւանդութեան եւ նախապաշարունակ, եւ ամէնէն տխուր կողմը քրիստոնեայ եկեղեցիներուն է: Քանի որ ասոնք իրողութիւններ են, կը մտածեն իրապէս քրիստոնեայ եւ ազատամիտ մարդիկ, ինչո՞ւ համար չաշխատին եկեղեցիներ միացնելու իրարու նկատ:

Բայց իբր կարելի է միացնել այս այլազան եկեղեցիները, ամէնէն նիմէն ու պատմականմէն մինչեւ ամէնէն հարեւ եւ ազատականը: Այսպիսի ձեւաւոր մը կարելի է որ իրադրութիւն որ մը: Այս մասին երկու կարծիք կայ. մէկը շատ միաձայն, բարեւ եւ բոլորովն գաղափարային կարծիք մը, որուն համար անուանուեալ կարելի է **օրիանիք** (գործարանական, կազմակերպական), միութիւն մը: Բայց ասիկա անբնականութիւն մըն է, այսինքն՝ բնութեան օրէնքներէն դէմ իրողութիւն մը. վասնիկ ցուրտ մտադիւ այլազանութիւն մը կը ներ-

կայողնէն զեղի, լեզուի, միջավայրի, դաստիարակութեան, բաղաձայնութեան, չնաւորութեան եւ ունեւորութեան, կարելի չէ որ **օրիանիք** միութիւնը իրագործուի սեւէ ասեւ:

Երկրորդ կարծիքն է յարկ եկեղեցիներու այլազանութիւններ, այսինքն՝ լեզուի, պատշաճանքի, ծեսերու եւ արարողութիւններու, նախապատշաճայ, հոգեւոր վարչութիւններու, եւ այլն, բայց հասկըցողութիւն մը գոյացնել անոնց միջեւ, թէ Բանի որ քրիստոնեական հաստատման բնականորէն միութիւն մը կայ, լաւ է եւ օրատար գործունէի այդ միութիւնը ինքզոք Աւետարանի պատկեր, եւ այս կերպով յառաջ բերել ուժով քրիստոնեականութիւն մը, որ ներհնապէս եւ իրապէս կենսաւոր է, հզօր է, հաստատուն է, եւ այլ ազդեց քրիստոնեաներ, այդ մէկ հաստատման վրայ նիմանում, կ'զգան թէ իրենք եղբայրներ են, իրարու հակառակ չեն, զիրար չեն հողաձեւ, զիրար երեսնաւոր ու ազանգաւոր չեն հաշակներ, իրարու ժողովուրդը չեն որու որ ու չեն ազանգաւոր անոնց հաստատման պարզութիւնը եւ սրբութիւնը. ընդհակառակն կ'օգնեն իրարու, կ'ազդեւորեն իրարու սիրով եւ ա'յապէս կ'իրագործեն Փրկչին պատգամը **թէ ո՞վ որ մեզի հակառակ չէ, մեր կարգն է:**

Այս երկրորդ կարծիքը այսօր կը սիրապէսէ քրիստոնեական աշխարհի բոլոր եկեղեցիներուն ամէնէն լուրջ եւ համաձայն առաջնորդներուն մէջ — բայց Հռոմի եկեղեցիներն —, եւ որով կ'ուզեն քրիստոնեայի պատշաճ այս աղով եւ ինչ ալ զանազան ամէնէն հզօր ազգային մարդկութեան մէջ:

Արեւմտեան երբեք կ'ըսուի **եկեղեցական միութիւն** ասիկա **գաղափար** (ideal) մըն է, տեսիլ (vision) մը եկեղեցիներու համար, իսկ ի՞նչ որ կ'ըլլայ արեւմտեան իրականութեան մէջ, է՝ քրիստոնեայ եկեղեցիներու միջեւ իրական **սեր** մը, **եղբայրակցութիւն** մը, **հասկըցողութիւն** մը մշակել, եւ մոտեցնել զանոնք իրարու, եւ զօրաւոր, հարուստ եկեղեցիներու օգնութեան եւ օժանդակութեանը ծառայել սկսել, աղքատիկ եւ հարստաւորեալ եկեղեցիներուն: Այս օգնութիւնն է որ, զոր օրինակ, Անկիրանի եկեղեցին քիւ թիկունք եղած է Նեստորական եկեղեցւոյն Միջագետքի մէջ, առանց նկատի առնելու թէ Բրդ. Տիեզերական ժողովով դատապարտուած ներսիկոս մըն է Նեստոր: Երբ Քիւրդքիւրթիի Արեւմտեան պատերազմները այսպիսի յառաջդիմութիւն է կրօնական ազատամարտութեան մէջ, բնիկ է որ եկեղեցիներու եղբայրակցութիւնը երազ մը չէ, այլ իրականութիւն մը, որուն պէտք ունի Յիսուս-Քրիստոսի եկեղեցին:

Այս տարի յուլիս-օգոստոս աշուններու ընթացքին, Լոզան Եզիլ պիտի ունենայ քրիստոնեական **Հաւատքի եւ Կարգի Աշխարհամոտոր** —ներու Ստանդարտ մէջ գումարուած էր — եւ նոյն նշանակութեամբ են բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներուն ներկայացուցիչները, Եզիլի մասին համար թէ ի՞նչ յայտարարութիւններ ձեռք բերուած են մինչեւ նիմայ եւ թէ ինչեւ կ'օրէնքի է ընել այսուհետեւ ստոր յայտարարութիւններ ապահովելու, համար եկեղեցիներ իրարու մոտեցնելու եւ եղբայրացնելու գործին մէջ:

• • •

Միւսնայն նպատակով է որ չորս տարիներ ի վեր կազմուած է **Միութեանական Հիմնականութիւն** (Fellowship of Unity) մը Փարիսի մէջ, ելիպատի եւ Սուսանի Անկիրան Եպիսկոպոսին նախաձեռնութեամբ,

որում կը մասնակցին — բացի նախնականից — Նեղոսի նավակին բոլոր եկեղեցիները, որոնց շարքին՝ Հայք, եկեղեցիներն ալ: Այս միութիւնը, թէև տնտեսական նիւսիսային Արիւթիկէի նկղ մէկ շրջանակին մէջ, բայց վառ-րիկ նմայեմ է **Հատաճիկի և Կարգի Աօլաբարեմադալի**ին:

Բնկերակցութեան տարեկան ժողովները տեղի ունեցած են Հէրոսանի Անկիլիան եկեղեցւոյ մէջ, նախորդ պաշտամունքով: Անկիլիան եպիսկոպոսին նախագահութեամբ, բայց տեղի չստու համար յարանաւանական նրկաւորմանու գերակաութեան, յարաւ պատշաճ է որ Շուէթի դեպտանին նախագահութեամբ զուգարուի տարեկան ժողովը՝ դեպտանաւան սրահին մէջ: Շուէթի աղի դեպտանը, որ կը նստէ ու ալմիս անձնատուրին մըն է, անկող դեկտեմբերին վաղաւոր յարեմա՝ է որ եղիւցտիսի թեմին առաջնորդ Դեր. Քարգմ Սրբազան Տարեկան ժողովին պարզէ Հայք. եկեղեցւոյ հայեացքը եկեղեցւոյ միութեան մասին: Քարգմ Սրբազան մասնատեմէ զրաւոր ուղեւոր մը բացատրած է աղի տարիս ինչ որ Հայք. եկեղեցւոյն զարաւոր, պատմական, սկզբունքը եղած է նաեղեղ բոլոր երեսնեայ եկեղեցիներուն:

Դանիւթիկ **Էնիփարե Կազէր**ը դեկտեմբերի իր երկու քիւրեան մէջ լսում մէկ կ'աւագրակամը տուած է այս ժողովին, և Քարգմ Սրբազանին ուղեւոր բարաւայցած է *A Beautiful Address*, «**Դեղեցիկ Ուղեւոր մէջ**» բաղեւոր է և ստոր մէկ ամիսախումբը տուած է. իսկ մենք աղի ուղեւորին լսում հայեւէն բարաւայցածութիւնը կը դնենք յաշուոյ սիւնակներուն մէջ, այն վաստակները որ **Մեանի** ընթերցողներ մեզի նկատմամբ պիտի բլլան այն սղոյմիս զաղտիւսներուն ու բարաւայցածութեան, զորս Եղիւցտիսի թեմին Հայք:Առաջնորդը այնքան յաւակորէն պարգած է բնկերակցութեան ժողովին այլապէս ներկայացուցիչներուն առջեւ և զնախաւորած ամէնուն կողմէն:

Քարգմ Սրբազանի **Ռարաւայցի Սաղին** Բ. յղումը կը բողոքէ **Միտի** յաշուոյ թիւին՝ ստոր տեղը տալու համար այս «**Գեղեցիկ ուղեւորին**»:

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ ՀԱՅԵԱՅՔԸ

ԵԿԵՂԵՅԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԽՆԴՐՈՅՆ ԿԱՍՏԱՆԸ

Դեր. Սրբազան Shurf,

Տիկիմներ և Պարոններ.

Ն. Վ. Շուէթի Պ. Դեպտանը, որուն մեր այս հաւաքումին բնծալած բարձրորէն բարեհաջակամ աջակցութիւնը որքան պատուարեր Նոյնքան քաջալերական է ամէնուն համար, քանի մը օր առաջ պատիւ բրաւ ինձ առաջարկելու որ եկեղեցիներու Միութեան մեր այսօրուան այս նիս-

տին մէջ, ուղեւոր մը ներկայացնեմ իմ եկեղեցիին, Հայ եկեղեցիին, հայեացքն ու բաղձանքը, վերաբերմամբ եկեղեցիներու Միութեան նպատակին:

Անգամ մը եւս արտաշայտած բլլալու համար ջերմ համակրութիւնը, զոր իմ եկեղեցիս իմ հասարակութիւնս եւ ես ինքս անկեղծօրէն կը տածենք այս Միութիւնը ողորդող ազնիւ զաղափարին հանդէպ, և ի նշան Ն. Վանութեան և Միութեան բոլոր մեծարոյ անդամոց վերաբերմամբ բզգացած յարգանքիս, պարտականութիւն կը համարեմ ներկայանալ այսօրուան այս դամարումին, փորձելու համար կատարել ինձ եղած առաջարկը:

Իմ խորին համոզումս է թէ բոլոր եկեղեցիները, որոնք, քրիստոնէական ներկայ իրականութեան մէջ, այլեւս հաստատուններն են միայն տիեզերական այն մեծ եկեղեցիին, որ զոյ էր երբեմն քրիստոնէական թուականի առաջին զարբերուն, և որ զաղափարապէս զոյ է տակաւին կենդանի խորհուրդի մը մէջ, ալ ո՛ր, բոլոր հին եւ նոր եկեղեցիները, իւրաքանչիւր իր տեսակէտովը թերեւս, բայց ամէնքն ալ անայլալորէն անկեղծ զգացումով կը ցանկան միութեան:

Ինչուի ատաղն է ան, միութեան այդ ըսկըզբունքը, որուն կ'ուղղուին ամէնուն նաւաւածքները:

Պարտիմ բռնի անմիջապէս, կատարելապէս նոյն այդ բաղձանքն է, զոր ունի իմ եկեղեցիս, Հայ եկեղեցիին, Միութեան այդ սկզբունքին նկատմամբ, ու անիկա կ'արտաշայտէ իր այդ բաղձանքը իր պաշտամունքին, այսինքն իր հաւատքին աւմէնօրեայ զաւանումին, ինչպէս նաեւ, ու մանաւանդ իր կեանքին մէջ, այսինքն Աստուծոյ և մարդոց առջեւ հաւատարապէս:

Մեր պաշտամունքին ամէնէն սիրուած, ամէնէն յոգովորդական աղօթքներէն մին սա է. «**Չիստապարկիւն շնորհաւ եկեղեցւոյ** խում արոյ, զիստապարկիւն և զանշարժութիւն ի քնամեաց պատերազմի, և հաստատեմ ի մի հաստ գիսարուղիկ եկեղեցի, զիստապարկիւն Shr և Աստուած, Կեցո՛ր զմեզ»:

Պարզ է ձկաւոր, զոր կը ցոլացնէ այս մաղթանքին ողին. ինչպէս ամէն հաստա-